

VALTIOTIETEELLINEN TIEDEKUNTA, VALINTAKOE, KESÄ 2006,
SOSIAALISPYKOLOGIAN VALINTAKOE, ARVOSTELUPERUSTEET

Kirjallisuuskoe

1.a

Mihin tutkimukseen alla esitetty kuvio liittyy (1)? Esittele tutkimuksen pääpiirteet (2) ja tulkitse kuvion keskeisimmät tulokset (3). Nimeä kuvio (4).

Kysymys oli neliosainen (mihin tutkimukseen liittyy, esittele tutkimuksen pääpiirteet, tulkitse kuvion keskeisimmät tulokset, nimeä kuvio).

Pisteytys:

- 1) Kyseessä Hofsteden (0,25) työelämäntutkimus/tutkimus työhön ja työelämän ihmissuhteisiin liittyvistä asenteista (0,25). **(0–0,5)**
- 2) Tutkimuksessa vertailtiin 53 maata ja kulttuuripiiriä (0,25) ja todettiin, että parhaiten maita erotteli se, miten suurina valtaerot koettiin. Toiseksi paras eroja selittävä tekijä oli kulttuurin individualismi-kollektivismi (0,5) **(0–0,75)**.
- 3) Kuvioista käy ilmi, että (vauraat) länsimaat ovat individualistisia (0,25), ja köyhät suuren väestömäärän maat kollektivistisia (0,25). Toiseksi nähdään että suuret valtaerot ja kollektivismi liittyvät yhteen (0,25). Individualistiset maat ovat tasa-arvoisempia (0,25). **(0–1)**

Lisäksi **0–0,5** sai seuraavista vaihtoehdoista:

- 1) *esimerkit* kuvioista (esim. Suomi kuuluu pohjoismaiden joukkoon, jossa valtaerot vähäisiä ja ollaan individualisteja (0,25), voimakkainta individualismi USAssa, Isossa-Britanniassa ja Australiassa (0,25), Costa Rica on ainoa poikkeus kollektivististen maiden joukossa, koska siellä valtaerot pieniä (0,25)).
  - 2) *määritelmät* individualismista, kollektivismista (0,25), suurista ja pienistä valtaeroista (0,25).
  - 3) Hofsteden tutkimuksen pohjalta muodostetut *Triandiksen neljä asennoitumismallia* (0,25).
- 4) Kuvion nimeäminen esimerkiksi ”maiden sijoittuminen ulottuvuuksien valtaerot ja individualismi-kollektivismi mukaisesti” **(0,25)**.
(huom. kuvion nimeäminen valtaero-arvoulottuvuudeksi ei tuonut pisteitä).
huom. vastauksesta tuli selvästi ilmetä kuvion nimeäminen.

YHT. 3p.

1.b

Mihin tutkimukseen alla esitetty kuvio liittyy (1)? Tulkitse kuvio (2) ja nimeä se (3).

Kysymys oli kolmiosainen (mihin tutkimukseen liittyy, tulkitse kuvio ja nimeä kuvio).

Pisteytys:

- 1) Tutkimus liittyy Kohlbergin (0,25) moraaliarvontien kehitykseen (0,25) **(0,5)**.
- 2) Kohlberg on erottanut viisi kehitysvaihetta, jotka esiintyvät peräkkäisessä järjestyksessä: 1) heteronominen moraali, 2) oman edun ja reilun vaihdon moraali, 3) hyvien ihmissuhteiden moraali, 4) sosiaalisen järjestelmän ja omantunnon moraali, 5) yhteiskuntasopimuksen tai utilitaarinen tai yksilön oikeuksien moraali **(0–1)**.

Vaihtoehtoisesti max 0,5p

Kohlbergin kolme tasoa: esikonventionaalinen, konventionaalinen ja postkonventionaalinen

1-2 vaihe vallitseva 10-vuotiailla, 3 vaihe vallitseva 17 vuoden iässä, neljäs n.25 vuoden iässä ja viidettä vaihetta esiintyy vain vähän **(0–1)**.

- 3) Kuvion nimeäminen esimerkiksi ”moraaliarvointivaiheiden prosenttiosuudet (0,25) eri ikäryhmissä” (0,25) **(0,5)**.

huom. vastauksesta tuli selvästi ilmetä kuvion nimeäminen.

YHT. 3p

II Tarkastele sosiaalipsykologisesta näkökulmasta kyseisiä mellakoita (1) ja pohdi niiden taustalla vaikuttavia tekijöitä (2).

Kysymys oli kaksiosainen (tarkastele mellakoita ja pohdi niiden taustalla vaikuttavia tekijöitä). Esseessä mitattiin hakijan kykyä **muistaa, ymmärtää ja soveltaa** valintakoeikirjan tietoja. Essee arvosteltiin kokonaisuutena. Vastaukset pisteytettiin sen mukaan, kuinka perusteellisesti, hallitusti ja monipuolisesti *sosiaalipsykologia* näkökulmia sovellettiin ja kuinka olennaisia mellakoiden ja niiden taustatekijöiden kannalta esitellyt näkökulmat olivat.

Valintakoeikirjan perusteella kolme olennaisinta, osittain vaihtoehtoista näkökulmaa vastauksessa olivat:

1. Joukot 0–3,5p.

Joukkotapahtuma (0–0,5)

emergentin normin teoria (Turner & Killian) (0–1)

sit (Reicher) (0–1)

Le Bonin 3 pääväitettä joukoista (0–0,5)

Freudin / Tarden / McDougallin kontribuutio joukkojen tutkimukselle (0,25)

epäyksilöllistyminen + alentunut henkilökohtainen ja julkinen minätietoisuus (0–0,5)

Hoffer ja joukkojen vetoaminen tiettyihin ihmisryhmiin (0,25)

2. Ryhmien väliset suhteet 0–2,5p.

Ennakkoluulot / stereotypiat / rasismi / asenteet (0–0,5)
suhteellinen deprivatio (0–0,5)
eturistiriita (Sherif) (0–0,5)
sosiaalisen identiteetin teoria (Tajfel) (0–0,5)
oman ryhmän alistetun aseman vaihtoehdot (0,25)
varma vähemmistö/epävarma enemmistö (0–0,5)
monikulttuurisuus ja sulautumisen ongelmat (0–0,5)

3. Aggressiivisuus 0–1p.

frustraatio-aggressio –hypoteesi / syntipukkiteoria (0–0,5)
emotionaalinen ja instrumentaalinen aggressiivisuus (0,25)
katarsis (0,25)
asevaikutus (0,25)
assosiaatioverkkomalli (0,25)
aggressiivisuus ryhmäilmionä (0–0,5)

Myös **muun muassa** seuraavista näkökulmista saattoi saada ansiokkaasti sovellettuna 0–0,5 p. vastauksen osana: poliittis-taloudelliset prosessit/emootiot/itsetunto (muulloin kuin SITin osana)/reaktanssi

Ansiokkaassa vastauksessa tuli monipuolisesti käsitellä valintakoeikirjan tietoja. Ainoastaan esimerkiksi joukkokäyttäytymisen käsittely ja esittely ei siis riittänyt täysin vastauspisteisiin. Pelkkien arkielämässäkin usein esiintyvien sosiaalipsykologisten termien luetteleminen ilman niiden määrittelyä ja sovellusta ei ole johtanut pisteisiin.

YHT. 6p.

III Monivalinnat

1. a, b, c, d
2. b, c, d
3. a, d
4. a, d
5. a, b
6. a
7. b, c
8. a, d
9. a, b, c, d
10. a, c
11. b, c, d
12. b, c

YHT. 6p.

Aineistokoe

IV

Määrittele asenne

Pisteytys:

Ansiokkaassa vastauksessa tuli esitellä sekä artikkelin että valintakoekirjan tietoja. **Muun muassa** seuraavista vaihtoehdoista sai pisteitä:

Artikkelista (à 0,25p, siten että max. 1,5p):

asenteella kohde, arvottavuus, sisäinen ja pysyvä taipumus, kontekstisidonnaisuus, ambivalenssi luonne, teoreettinen käsite jne.

Kirjasta (max. 1p)

Asenne käsittää tunteen/arvioinnin, ajatuksen ja toiminnan (0,5). Se on johonkin henkilöön, kysymykseen tai muuhun kohteeseen liittyvä yleinen ja pysyväisluontoinen myönteinen tai kielteinen tunne (0,5), joka usein opitaan (0,25). Asenteet ovat sosiaalisesti konstruoituja ilmiöitä (0,25).

YHT. 2p.

V

- a) **Mihin Potterin ja Wetherellin esittämä asenteen käsitteen kritiikki perustuu (1)?
Miten Rantanen ja Vesala vastaavat tähän kritiikkiin (2)?**

Pisteytys:

Kysymys oli kaksiosainen (mihin kritiikki perustuu, miten siihen vastataan) ja siihen oli kaksi mahdollista vaihtoehtoista oikeaa vastausta. Täydet vastauspisteet sai esittelemällä niistä toisen. Vastaus oli mahdollista muotoilla eri tavoin, kunhan vastaus sisälsi jommankumman seuraavista ajatuksista:

He nojautuvat konstruktionistiseen puhe- ja tekstitutkimukseen kritisoiden behavioristista ja kognitiivista asennetutkimusta (1) (0,75). Sillaksi kvantitatiivisen asennetutkimuksen ja diskurssianalyttisen tutkimuksen välille ehdotetaan laadullista asennetutkimusta. /Asenteen käsite voidaan yhdistää erilaisiin tieteellisiin paradigmoihin (2) (0,75).

TAI

Potter ja Wetherell kritisoivat oletusta asenteiden pysyvyydestä ja sisäisyydestä (0,75), jonka Rantanen ja Vesala kumoavat viittaamalla asenteen kontekstisidonnaisuuteen ja ambivalenssiin luonteeseen (0,75).

YHT. 1,5 p

- b) Kerro omin sanoin, miksi laadullisessa asennetutkimuksessa Rantasen ja Vesalan mielestä pitäisi tarkastella sekä perusteluja että kannanottoja?**

Pisteytys:

Ansiokkaan vastauksen saattoi muotoilla usealla tavalla, kunhan vastaus sisälsi seuraavan ajatuksen:

Pelkkä perustelujen tai kannanottojen tarkastelu ei riitä, koska sama perustelu voi selittää erilaisia kantoja (0,75) ja saman kannanoton taustalla voi olla erilaisia perusteluja (0,75).

YHT. 1,5p.

VI

- a) Miten asenteita on tutkittu sosiaalipsykologiassa?**

Pisteytys:

Ansiokkaassa vastuksessa tuli käsitellä sitä, **miten** asenteita on tutkittu (ei siis, **mitä** tutkimusta asenteiden parissa on tehty). Täysiin pisteisiin oikeuttavassa vastuksessa tuli esitellä sekä artikkelin että valintakoekirjan tietoja. Vastauksen arvostelussa kiinnitettiin huomiota erityisesti siihen, miten perusteellisesti seuraavia asioita pohdittiin menetelmien kannalta.

Artikkeli max. 4p.

Perinteisesti asennetutkimusta on tehty kvantitatiivisesti behavioristis-kognitiivisten paradigmojen menetelmien lähtökohdista, mutta vähitellen on siirrytty kohti laadullisia menetelmiä. (0,5)

Kvantitatiivinen asennetutkimus max. 1,75p

Artikkelin mukaan kvantitatiivispainotteinen tutkimus on dominoinut asennetutkimusta ja sitä kritisoidaan seuraavasti.

Kvantitatiivisessa asennetutkimuksessa kaikille vastaajille esitetään yleensä samat väittämät. Tällöin ei välttämättä huomioida sitä, että vastaajat ymmärtävät samat väittämät eri tavoin (0–0,5) ja saattavat liittää asenteen kohteen erilaisiin asiayhteyksiin, eli kognitiivisiin konteksteihin (0–0,5). Kvantitatiivisessa tutkimuksessa argumentatiivisuus näkyy vain asenneasteikkojen tasolla, vastaajilta pyydetään kannanottoja (0,5). Tällöin kuitenkin kannanottojen oikeuttaminen ja perustelu puuttuvat ja argumentatiivinen konteksti pelkistyy (0–0,25).

Kvalitatiivinen asennetutkimus max. 2,25p

Kvalitatiivisessa asennetutkimuksessa keskeistä argumentatiivinen näkökulma puheen ja tekstin tutkimuksessa: esim. Alasuutari / Billig (0,5). Asennetutkimuksen kannalta olennaista on nimenomaan kannanottojen ja perustelujen suhde (0,5). Laadullisen aineiston

kerääminen: esim. väittämät (0,5) ja dilemmat (0,25). Laadullisen aineiston systemaattinen analysointi: esim. poimitaan kannanotot ja perustelut (0,5).

Kirja max. 2,5p.

Likert (0,5), semanttinen erottelu (0,5), taipumus vastata sosiaalisesti suotavalla tavalla (0,5), epäsuorat mittausten menetelmät esim. rasististen asenteiden tutkimus (0,5), hienotunteiset mitat, esim. kadonneen kirjeen tekniikka (0,5).

Huom. selittämättä luetteloituina / mainittuna saa kustakin kohdasta vain 0,25.

Lisäksi **muun muassa** seuraavista kohdista on voitu vastauksessa hyvittää 0,25p (max. 1p), mikäli ne on perustellusti esitetty ja liitetty tehtävänantoon: diskurssianalyysi, sisällönanalyysi, Festingerin, Heiderin, Bemmin, LaPieren tutkimukset jne.

- b) **Keksi kolme kuvitteellista asenteisiin liittyvää tutkimuskysymystä. Mieti jokaiseen tutkimuskysymykseesi sopiva menetelmä. Esittele tutkimuskysymyksesi (1) ja menetelmäsi (2), ja pohdi, miten ne soveltuvat tutkimuskysymysten tarkasteluun (3).**

Kysymys oli kolmeosainen. Ensinnäkin vastauksessa tuli esitellä kolme erilaista asenteisiin liittyvää tutkimuskysymystä (à 0,5).

Lisäksi jokaiseen tutkimuskysymykseen tuli liittää ja soveltaa yksi pääsykoekirjassa esitellyistä menetelmistä. Menetelmä tuli siis sekä **esitellä** että **soveltaa** valittuun tutkimuskysymykseen.

Ansiokkaassa vastauksessa tuli pohtia seuraavia asioita (yhden menetelmän esittely ja sovellus 0–2p):

- Menetelmän keskeiset piirteet (0–1).
- Menetelmän edut ja heikkoudet (0–0,5).
- Menetelmän sovellus: esim. mitä aineistoa kerätään, ketä tutkitaan ja miten tutkitaan (0–0,5).

Menetelmiksi hyväksyttiin **esim.** survey, kenttäkoe, diskurssianalyysi, sisällön analyysi, narratiivinen lähestymistapa, laboratoriokoe, toimintatutkimus, tapaustutkimus, muutoksen tutkimus (pitkittäis- tai poikkileikkaustutkimus), rakenteen kuvaus, sosiometria, osallistuva havainnointi, mikäli ne kytkettiin mielekkäällä tavalla asenteiden tutkimukseen.

Lisäksi hyvästä kokonaisuudesta (selkeys, ymmärrettävyys, johdonmukaisuus, olennaisten näkökulmien rajaus, virheellisten tietojen puuttuminen) saattoi saada 0–0,5p.

Huom. Esimerkiksi Likert-asteikon, semanttisen erottelun ja kadonneen kirjeen tekniikan esittely ei ole johtanut täysiin pisteisiin, mikäli niitä ei ole sovellettu esimerkiksi survey-tutkimukseen tai kenttäkokeeseen.

YHT. 8p.